

Sredinom 1999. godine uvedena je metodologija koja sustavno raspodjeljuje plasmane u pet rizičnih grupa. Uobičajeni naziv, među bankarima, ove metode je: abeceda. Izraz abeceda se može tumačiti kao "početak kraja početka" ali i šifrirani naziv za model putem kojeg centralna banka procjenjuje i ocjenjuje bonitet pojedine poslovne banke. U osnovi je abeceda definirana sposobnošću dužnika da servisira svoje dugovanje prema banci. Što je neuredniji dužnik to mu je i vjerojatnost naplate manja. Vjerojatno će stručnjaci kojima nije specijalnost bankarstvo i koji nisu preciznije upoznati sa bankarskim sistemom - jučer i danas - pitati: pa u čemu je problem? I odista kada se površno interpretira model moguće mu je naći razloge koji ga opravdavaju i što je, u konačnici, odredilo centralnu banku da ga primjeni.

Ukratko abeceda znači:

- A 100% naplativosti,
- B 75% naplativosti,
- C 50% naplativosti,
- D 25% naplativosti, i
- E 0% naplativosti.

Operacija je u osnovi jednostavna pojedine grupe odobrenih kredita u zavisnosti od vremenskog horizonta, odnosno nepoštivanja rokova servisiranja kredita, svrstavaju se u navedene grupe i potom se svaka grupa množi s navedenim postotkom. Ukoliko je iznos "otpisanih potraživanja" veći od ukupnog kapitala banke, banka je "spremna" za stečaj. Nakon "pomora" banaka abeceda je postavljena "fleksibilnije" ali to više nije imalo utjecaja na stanje u bankarskom sistemu.

Zašto je došlo do "pomora" poslovnih banaka?

Na prvom mjestu valja razlikovati domaće i "domaće" banke. Razlikovanje ovih dviju kategorija banaka je više nego potrebno. Naime, domaće banke nasljednice samoupravnih servisa udruženog rada nakon devedesetih su nastavile poslovati sa svojim komitentima na način kako su to i prije činile. Što su problemi postajali veći to je "razumjevanje" servisa udruženog rada bilo veće. Stoga se je i javljala dilema da li sanirati banke ili bančine komitente. Tada se je to činilo ozbiljnim pitanjem o kojem je struka želila raspravljati. Ovo iz razloga što su ratne devastacije i "pucanje" tržišta prethodne Jugoslavije, odnosno tzv. socijalističkih zemalja, u kratkom roku, dramatzirali stanje u privredi. Teško je bilo u tim i takvim uvjetima, još uvijek državnog vlasništva, povećavati nezaposlenost. Obilato je korišten institut umirovljenja. Danas znamo, da je to bila lažna dilema i da su sanirane banke odvojene od privrede (koja je u stečaju) i potom prodane strancima. Konzultatni su bili stranci i oni su bili stručni i ini autoritet, koji je uspostavio "fair cijenu". Financijski rezultati saniranih i internacionaliziranih banaka pokazuju koliko je hrvatska država napravila "dobar" posao.

"Domaće" su banke bez senzibiliteta na profitnoj osnovi preraspodjeljivali bilancu stanja poslovnih banaka i postajali sve značajniji element bankarskog sistema. Nisu (i neće) postali

price leader već su na razlici rizika ostvarivali primjerene profitne marže. Pri tome su bile svjesne da iza njih stoji "majka" koja im omogućuje poslovanje na osnovu marginalnih troškova.

Primjena abecede je rezultirala stečajnim postupcima a za "sretnike" sanacijskim postupcima i tako se je broj domaćih banaka ubrzano smanjivao. Još se brže smanjivala njihova participacija na financijskom tržištu. Komitenti koji su imali perspektivu prelazili su u "domaće" banke. Ostatak privrede je i dalje ostao "vjeran" domaćim bankama jer nije imao drugog izlaza. I jedni i drugi čekaju presudu zvanu stečaj. Domaće banke danas participiraju manje od 10% konsolidirane bilance što je manje od Privredne odnosno Zagrebačke banke. Ima li se u vidu, da niti jedna domaća banka ne raspolaže sa bilancom stanja od dvije milijarde kuna (u obzir ne uzimam banke u sanaciji koje će također biti prodane jer je to zahtjev MMF-a a ne nacionalni interes), jasno je da je tek pitanje vremena, kada će i one biti preuzete odnosno kada će "otići" u stečaj. U stečaj su išle banke koje su bile izravno izložene ratu kao što je to slučaj u Istočnoj Slavoniji. Nema milosti za donmaće banke. Odista je bila "snaga" potpisati tim bankama odluku o stečaju. Svi će to morati pamtit.

Koje su posljedice za društvo u cjelini zbog abecede?

Kvantifikaciju nije moguće dati. Govori se o pedeset milijardi kuna utrošenih za sanaciju banaka kojih više nema. Ovo znači, da su sredstva poreznih obveznika neodgovorno potrošena. Ipak, gubitak je znatno veći. Naime, radi se o odvajanju poslovnih banaka od privrednih tokova i multiplikacije problema koji proizlaze iz te činjenice. Gubici radnih mjesta kao i povećanje stečajeva čini perspektivu ove zemlje vrlo turobnom. Prema tome u kalkulaciju se moraju uključiti i gubici privredne strukture, odnosno radnih mjesta, kojih danas više nema. Drugim riječima, mora se odrediti kolika su potrebna sredstva, da se otvore nova radna mjesta koja su zatvorena zbog stečaja banaka i, temeljem toga, stečaja privrednih subjekata.

Iznijeto je dio razloga zbog kojih godinama tražim da se oformi ekspsetni tim koji će analizirati što se je sve proteklih godina događalo u bankarskom sistemu. Da se zaustave negativni tokovi zalažem se za osnivanje nacionalne komercijalne banke. Međutim, to nikoga ne zabrinjava. Pleti kotac ko i otac!

Zašto je bila nedopustiva primjena abecede?

Ugovor je institut, koji u tržišnim privredama nikako ne može biti doveden u pitanje. Mjenica je u svijetu svetinja. Nezamislivo je, osim u Hrvatskoj, da banka ne isplati svoj ček. Tako je to u svijetu.

Ovim želim podvući da je tvrdo budžetsko ograničenje moguće, tek, kada je ostvareno i "tvrdo institucionalno ograničenje". Ovo drugim riječima znači, da nije moguće primjeniti abecedu ako postoji tolika neučinkovitost sudstva. Ako nije moguće dužnika prisiliti da izmiri svoju obvezu sukladno zakonu, tada abeceda može biti samo instrument eutanazije domaćih banaka. Neučinkovitost sudstva bila je jasan signal raznim "dužnicima" da se zadužuju, jer su bili uvjereni, za sada su u pravu, da neće morati poštivati ugovor. Danas se čudimo, kada banke traže milijun papira da bi odobrile kredit. Ona to jednostavno radi, jer se mora osigurati od

"pravnog rizika". Prema tome, Guverner nije smio primjeniti abecedu dok se ne razriješi pitanje sudske neučinkovitosti. Kako je primjenio abecedu ostaje odgovoran za događanja koja su nastala uvođenjem abecede u uvjetima pravne nesigurnosti.

Nakon pokretanja stečajnog postupka formira se stečajna masa. Ovo formiranje stečajne mase može trajati godinama. Komitenti, banaka u stečaju, postaju žrtve jer ne mogu koristiti svoja sredstva. Ovo može imati za posljedicu da i deponent "otiđe" u stečaj. I umjesto, da se ubrzaju sudski procesi za sporove banaka u stečaju, one čekaju u redu, dok se imovina vlasnika banaka u stečaju nemilice troši. Osobno sam se zalagao, da se za banke u stečaju odnosno likvidaciji ubrzaju sudski postupci. Kao što je znano od toga nikad ništa. Što je najgore i nikom ništa. Postavljam eksplicite pitanje- tko može odgovoriti koju cijenu plaćaju banke u stečaju do dovršetka stečajnog postupka?!

Tu priči nije kraj. Naplaćena sredstva drže se kod neke "domaće" banke koje ona potom plasira sukladno svojim interesima. I to nije kraj. Uspaničeno stanovništvo i privreda prenose sredstva u "domaće" banke. I tako dalje i tako sve brže. Rezultat iznesene rabote je da Hrvatska nema svog bankarskog sistema. Pridoda li se tome da je kuna "nacionalna manjina" tada postaje upitno da li nam treba centralna banka.

Kao što je poznato i ovom se je prilikom pokazalo da puke transplatacije nisu moguće jer postoji mogućnost da "organizam odbaci strano tijelo". Ovaj put strano tijelo (abeceda) je karcinom koji je "pojeo" organizam (bankarski sistem).

Abeceda u osnovi znači, u privredma gdje se poštuju zakoni, porezni kredit bankarskom sistemu. Naime, moguće je "upravljati" naplatom potraživanja, što znači, da je moguće "utanjiti" bilancu uspjeha, što znači manje poreze na profite. Kada postoji mogućnost razgraničenja gubitaka unazad tada ova "olakšica" predstavlja zapravo subvenciju bankarskom sistemu. To se je i dogodilo ali samo "domaćim" bankama. Domaće banke su istovremeno otišle u stečaj.

Bilo bi odista interesantno da je abeceda uvođena postupno uz maksimalnu senzibilnost centralne banke. Umjesto navedene abecede moglo se je u prelaznom razdoblju abecedu odrediti kao:

- A 100% naplativosti,
- B 90% naplativosti,
- C 75% naplativosti,
- D 50% naplativosti, i
- E 25% naplativosti.

Ako ne ova onda možda slijedeća vlast ipak neće moći ignorirati što se je sve dogodilo kako se povijest ne bi ponovila. Nismo valjda zaslužili da nam se povijest ponavlja.